

СЕКЦІЯ 3. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНІВ, ПІДПРИЄМСТВ ТА БІЗНЕСУ

Соціально-психологічні чинники співзалежних стосунків у подружній парі

Ольга Петрунько

*доктор психол. наук, ст. наук. співр., професор кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: OlgaPV@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-9023-5265*

Ольга Москова

*магістрантка кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: MoskovaOV@krok.edu.ua*

Формування співзалежних взаємин у подружжі зумовлюється низкою соціально-психологічних чинників, які впливають на становлення деструктивної емоційної прив'язаності, порушення особистісних меж та асиметрію відповідальності у шлюбі. Залежно від особистісного досвіду, соціального контексту та культурних установок, подружжя може потрапляти у стабільну модель деструктивної взаємодії, яка ґрунтується на потребі одного або обох партнерів у контролі, злитті, домінуванні або самопожертві.

Аналіз фахової літератури з цієї проблеми дає підстави вважати, що ключовимисоціально-психологічними чинниками, які зумовлюють співзалежну поведінку у шлюбі, є:

1. Моделі батьківського виховання, що ґрунтувались на емоційній нестабільності, надмірному контролі або знеціненні. Досвід емоційно нестабільного або контрольного виховання в дитинстві сприяє формуванню тривожного або унікального стилю прив'язаності [1]. Так одною з таких моделей батьківського виховання є надмірний контроль, що характеризується постійними обмеженнями та наглядом, високими вимогами та недостатньою довіри до дитини. Така модель передбачає постійне акцентування на недоліках, помилках, несаможитності, особистій неспроможності дитини реалізувати власне життя. Такий батьківський підхід до виховання дитини базується на їх страху за привиду безпеки дитини, їх недовірі до здатності дитини бути саможитною з урахуванням особливостей її віку, їх некеруваному бажанні максимально контролювати поведінку і розвиток дитини та нерозумінні того, що така їх поведінку знецінює дитину і є руйнівною для формування здорової особистості [1; 2].

2. Гендерні стереотипи та традиційні соціальні ролі. У суспільствах із традиційними гендерними ролями жінки часто соціалізуються до ролі основних доглядальниць, відповідальних за емоційний клімат у сім'ї, тоді як чоловіки – до ролі голови родини, що приймає рішення та забезпечує матеріальне благополуччя. Отже, традиційні соціальні ролі, засновані на патріархальних моделях сім'ї часто закріплюють певний сценарій поведінки [1; 3; 4].

3. Соціальна ізоляція та відсутність зовнішньої підтримки, що призводить

до виникнення й утримання токсичних відносин, оскільки подружжя, по-перше, не має змоги бачити інші, більш придатні моделі стосунків, а по-друге – а воно втрачає можливість отримати допомогу [1; 4; 5].

4. Психологічна некомпетентність, тобто низький рівень знань про базові психологічні закономірності поняття (межі, відповідальність, асертивність, емоційна автономія, деструктивні сценарії стосунків), часто виступає фоновим чинником, який сприяє формуванню та закріпленню співзалежної поведінки у шлюбі [5].

5. Страх самотності та неусвідомлена потреба у психологічному злитті формують залежність від партнера, незалежно від якості взаємин. Цей страх має подвійне походження, з одного боку – він пов'язаний із дитячим досвідом порушених відносин з батьками, де дитина не отримувала емоційної підтримки та стабільності, а з іншого – внутрішня не впевненість та низьку самооцінку [3].

6. Наявність адикцій у одного з подружжя – фактор, що часто є тригером для формування співзалежних стратегій у партнера, який починає брати на себе роль рятувальника або контролера.

Таким чином, соціально-психологічні чинники формування співзалежних подружніх стосунків є багатофакторними і охоплюють як індивідуальні, так і системні компоненти які пов'язані не лише з внутрішньо особистісними проблемами, але й із культурними та соціальними умовами, що формують уявлення про норми сімейного життя, партнерство та емоційну відповідальність. Усвідомлення дії цих чинників має важливе значення для профілактики співзалежності, а також для ефективного психокорекційного впливу.

Список використаних джерел

1. Боулбі Дж. Створення та руйнування емоційних зв'язків. Київ: Канон-плюс 2015. 270 с.
2. Жихарева Л.В. Особливості батьківського ставлення у контексті дитячо-батьківської прихильності. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Харків. 2013. Випуск №51. С. 234–238.
3. Карпенко Є.В. Емоційний інтелект у дискурсі життєздійснення особистості: монографія. Дрогобич : Посвіт 2020. 436 с.
4. Олейник Н.О., Бабатіна С.І. Феномен любові в уявленнях чоловіків та жінок. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Психологія». 2020. Т. 31(70). Випуск 4. С. 51–57.
5. Амурова Я.В., Галушко Л.Я. Глибинно-психологічні чинники співзалежних стосунків об'єкта. Наукові записи. Випуск №1, 2023. С. 15–21. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/21519>